

Koosoleku juhatajate vahetekstid enne peaminister Ratase sõnavõttu

Urmi Reinde:

Kogu aeg küsitakse, miks te ei räägi sundüürnike teemal, see on nii valus, inimesed on nii palju kannatanud, inimesed on üle elanud... See jutt tuleb mulle iga päev, kui võtan üürnike liidus inimesi vastu või telefonis – need on kohutavad lood. Neid aitab üle elada ainult see, et ma olen selle ise üle elanud. Kui oleme püüdnud ühiskonnas leida mingit mõistmist... mina ei tea, kuidas teie käite sünnipäevadel, pulmades, juubelitel, matustel – nii kui ma ütlen sundüürnik, ma näen, kuidas inimesed kangestuvad – ah sina oled see kommunist, sina oled see prussakas, sina oled see, kes trügis peremeeste majadesse!

Ma ei tea, kui palju teie olete selliseid süüdistusi kuulnud, mina olen neid kuulnud tänaseni, ma kuulen neid ka teie käest. Kuidas näiteks Tallinnas ühes tagastatud majas koputati 83-aastase õpetaja uksele – vanaeit, millal sa kurat ära sured, millal sa siit majast minema lähed?!

Tahan öelda, et lisaks sellele, et meilt võeti ära erastamisõigus, lisaks sellele on meid palju aastaid repressioonid ühiskondliku hukkamõistuga, mis ei ole mitte millegagi põhjendatud. Kutsun teid üles tõstma püsti pea, rääkima oma lastele tõde, nii nagu eestlasi ja ka teisi rahvaid on põlvest põlve kasvatatud-õpetatud perekonnas. Tulevad poliitikud, lähevad poliitikud, tulevad valitsused, lähevad valitsused, aga rahvas peab jääma. Meie peame siin elama. Meie peame võitlema oma kodu eest.

Ja kuidas me siis konkreetset võitleme? Üks võitlusvorm on täna. Viimati me kogunesime kolm ja pool aastat tagasi, see oli Rahvarinde muuseumis, ja seal me esitlesime meie eelmist raamatut. Täna me kogunesime siia, mõtlesime, kuidas esitleda meie järgmist, täna valminud raamatut, ja leidsime, et paneme sellele esitlusele külge tänase koosoleku. Ja tänan väga, et sõnavõtjad olid kohe nõus tulema, aga et teid siin palju on, see ületas igasugused ootused.

Ja kui me üritame ühiskonnas selgitada, nagu siin öeldi, et rääkige-rääkige oma murest, siis nagu Peeter Järvelaid ütles, et keegi ei taha kuulata – siis ka mina ütlen, et keegi ei taha kuulata. Üleeile saatsin 16-le ajakirjandusväljaandele teate, et sundüürnikud kogunevad selle valitsuse ajal esimest korda ja eeldatavasti külastavad meid minister ja peaminister ehk on väga kõrge tase.

Kus te näete täna neid kaameraid? Kas te näete siin täna mõnda ajakirjanikku? Kui te lähete õhtul koju, vaatate Aktuaalset Kaamerat, kas te arvate, et seal on midagi sees? Aga meie muide oleme maksumaksjad. Ebba Rääts ütles siin, et me oleme Eesti Vabariigi kodanikud. Mina lisan, et me oleme Eesti Vabariigi maksumaksjad, kes me maksame selle valitsuse kinni, ministriumid kinni, ametnikud kinni ja muide ka meedia, vähemalt selle rahvusringhäälingu maksame kinni. Ja kui me ostame Postimehe või Päevalehe, me maksame ka selle ajalehe kinni. Aga meie murest mitte keegi ei räägi. Vaadake ikka lahtiste silmadega, mis ühiskonnas toimub. Ärge tehke sellest välja, ja ajame oma joont edasi.

Heimar Lenk:

See on õige, et nagu öeldakse kommunist või prussakad – minu ämm, kui vihaseks saab, siis käratab mulle: „Sa igavene sundüürnik!!!“, ja kordab kümme korda.

Kui Järvelaiu huvitavat sõnavõttu kuulda, siis mulle tundub, et selline hetk on saabunud, et meil teiega oleks vaja ületada üks viimane lävepakk, et riik või praegune valitsus tunnistaks selle probleemi olemasolu. Mulle tundub, et viimase 28 aasta jooksul, ükskõik mis me räägime, on praegu kõige soodsam hetk tekkinud. Me võime sellest uksepakust üle saada, ja kui tunnistatakse, kui ekspertgrupile on pandud paberid lauale – et on toimunud ülekohus ja on ebaõiglane reform olnud, siis edasi on juba puhttehniline küsimus, kuidas valitsus arutab, kompenseerida jne.

Aga esimene asi, ja ma loodan, et see lähiajal tuleb, et tunnistatakse, et tõepoolest on tehtud viga 1991. aastast omandireformiga ja see on tekitanud riigis väga suure lõhe. Ma arvan, et oleme jõudnud lähemale sellele punktile, kui me vaid vastu peaksime.

Järvelaid väga hästi selle kohta ütles. Mäletan, kui ta Saksamaal käis, et seal oli kohutavalt raske saada arhiividokumentidele kallale. Peale selle, kui ta oli ära käinud, me linna peal kuulsime, kuidas siin Saksa saatkonna ringkondades oli antud otsus, et ärge tulevikus neid arhiivides üldse vastu võtke.

Olen kusagilt meediasõnumist kuulnud või lugenud, et sakslased nagu mõistsid meie omandireformi ülekohut – tühjagi! Esimene tagasisaajate hulgas oli Saksamaa esimene suursaadik Eestis Wistinghausen, kellele Lennart Meri andis kohe Toompeal maja tagasi. Sellega asi algas peale. Ma töötasin tol ajal Õhtulehes ja oli hetk, kui me suutsime lehte panna igasuguseid musti tehinguid, kus tulid libaomanikud välja, lihtsalt rebiti arhiividest dokumente välja, lehtede kaupa – käisin ise arhiivis kohal, kui näidati. Advokaatidele koju neid ei antud, aga lugemissaali anti toimikud. Feja Räim mäletab hästi seda aega. Tõmmatud lehed lihtsalt välja, võeti kaasa ja seda lehekülge pole! Või tehti libavolitusi, millega tuldi kohtusse – näiteks Toompeal Tiesenhauseni maja. Ise nägin oma silmaga volitust, millele Eestis tehti väike ekspertiis – selgus, et paber oli küll eestiaegne, aga tint on peal kaasaegne. Paber jättis muidugi esmapilgul mulje! Kohtusaali tuldi koopiaga, sest originaal olevat nii kallis, et seda ei tohi kaotada. Tuldi kohtusaali koopiaga, kohus tegi töö ära, protsess viidi lõpule ja maja tagastati. Näiteid on palju.

Mis puutub meediasse, me täna, 19. detsembril siiski saime professor Järvelaiuga Vikerraadios veerand tundi rääkida, seda saab internetis järele kuulata. Riigis on asjad muutunud, me püüame edasi minna. Siin kõige raskem on muidugi Isamaaga, sest Isamaa on üks omandireformi autoritest, Mart Laar on ju üks arhitektidest, ja meie tee on okkiline ja pikk, aga võibolla annab ka seda muuta. Mis kõige rohkem meile hinge läheb, on see, et Eesti on muutunud niivõrd väiklaseks, et ta ei julge tunnistada ülekohut, mis on olnud, meie eliit, meie ajakirjandus ei julge tunnistada, et tehti selline ülekohus – sest välja on kujunenud müüt, et omandireform on väga ilus asi ja see oli õigluse nimel tehtud. /.../ Kui Indrek Teder oli õiguskantsler, siis Riigikogu saalis ma esitasin talle küsimuse, ta vastas: me ei saa tunnistada ülekohut, sest rahvas on harjunud sellega, et omandireform oli õiglane. Ühiskonnas on pilt välja kujunenud ja seda ei saavat muuta.